

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยตัวชั่วคราวในอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹

ฐปกรณ์ ทัพพะกิจ²

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยตัวชั่วคราวในอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญาประกอบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า หลักเกณฑ์การพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยของศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลใดถือปฏิบัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถ้าเป็นการปล่อยตัวในชั้นสอบสวนในคดีความผิดที่ฟ้องมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 1-ปี เป็นเรื่องที่ต้องถือปฏิบัติเฉพาะศาลชั้นต้นต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ แต่ศาลก็อาจใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ โดยไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย นอกจากนี้ ในการพิจารณาสั่งคำร้องศาลยังต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ตลอดจนข้อบังคับของประธานศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาด้วย แต่เนื่องด้วยรูปแบบและแนวทางในการพิจารณาของศาลในปัจจุบันนั้นยังไม่ทันสมัย จึงทำให้การอนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวนั้นต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล โดยศาลกำหนดเงื่อนไขหลัก ๆ รวม 4 ประการ ตามเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว โดยให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี ให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันภัยอันตราย และให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราว และในกรณีใดที่ศาลสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ คือ ถ้าคำสั่งของศาลชั้นต้นให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ และถ้าคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา โดยให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องอุทธรณ์คำสั่งรับส่งคำร้องดังกล่าวพร้อมด้วยสำนวนความ หรือสำเนาสำนวนความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว และถ้าคำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยื่นตามศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวใหม่ ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่า หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญานี้ ยังไม่มีความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายในทางอาญาในเรื่องอำนาจ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยตัวชั่วคราวในอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์จรล เล้งวิทยา และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล และรองศาสตราจารย์จุพร วงศ์ทองสรรค์

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสงขลา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หน้าที่ตลอดถึงเขตอำนาจของเจ้าพนักงานองค์กรศาล ยังคงมีช่องโหว่บางประการอันเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบัญญัติที่ยังจำเป็นต้องมีการศึกษา และแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันให้มากขึ้น ซึ่งประเด็นปัญหาที่ผู้ศึกษาทำการศึกษาเพิ่มเติม มีดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่งปัญหาการพิจารณาคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นศาล

ปัญหาการพิจารณาคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 109 กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกขังตามหมายศาล ที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกิน 10 ปี หากศาลเห็นว่าสมควรปล่อยตัวชั่วคราว ศาลต้องแจ้งไปยังพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวน หรือโจทก์ เพื่อถามว่าจะคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่ ในการพิจารณาว่าจะคัดค้านหรือไม่ตามหลักเกณฑ์ของตน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า หากศาลใช้ดุลพินิจในการปล่อยตัวชั่วคราว อัยการและพนักงานสอบสวนก็ไม่คัดค้าน ส่วนโจทก์จะไม่รู้ถึงสิทธิของตนหรือไม่สามารถรับรู้ถึงการแจ้งสิทธิได้ หรือหากรับรู้ก็ไม่อาจรู้ถึงข้อกฎหมาย ดังนั้นจะคล้อยตามการพิจารณาของหน่วยงานราชการที่ไม่คัดค้านนั้น ๆ ทั้งนี้ แม้กฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 109 จะให้มีการคัดค้านการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกขังตามหมายศาลได้ก็จริง แต่อำนาจที่แท้จริงในการปล่อยก็กลับอยู่ที่ศาลอยู่ดี เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้สิทธิในการคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ตามความในมาตรา 27 ถึง มาตรา 29 ว่าบุคคลย่อมต้องมีความเสมอภาคกันตามที่กฎหมายกำหนดและย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน และไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ตลอดจนสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายการจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติจึงไม่อาจเป็นกรรมแก่ผู้เสียหาย

ประเด็นปัญหาที่สองปัญหาการใช้ดุลพินิจในการไม่ปล่อยตัวชั่วคราว

ในการใช้ดุลพินิจในการไม่ปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 กฎหมายกำหนดให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาคนเดียวใช้ดุลพินิจในการพิจารณาวินิจฉัยสั่งในกรณีให้ปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกคุมขังตามหมายศาล โดยโทษอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป ไม่ว่าจะมิใช่ผู้ร้องขอตามมาตรา 90 หรือกรณีศาลเห็นเองได้โดยพิจารณาตามหลักมาตรา 108 ทั้งนี้ ในกรณีการสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 108/1 ว่าการสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำมิได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

1. ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
2. ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
3. ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
4. ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
5. การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงาน

หรือการดำเนินคดีในศาล

ทั้งนี้ คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว โดยอำนาจในการพิจารณาคำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวของผู้ต่อนั้น ฎหมายฉบับนี้ก็ยังคงให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาคนเดียวในการพิจารณาคัดสินในคดีนั้น ๆ ว่าจะให้มีการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่ แม้กฎหมายจะกำหนดให้มีการคัดค้านได้แต่หากศาลใช้ดุลพินิจให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้บุคคลที่กฎหมายกำหนดเกี่ยวข้องจะคัดค้านแต่สุดท้ายศาลก็ให้ปล่อยตัวชั่วคราวอยู่ดี ดังนั้นการที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้แค่ให้เป็นไปตามขั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น เพราะสุดท้ายแล้วผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจในการตัดสินใจของศาลแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมอาญา จะต้องมีมาตรการทางกฎหมายในการลดอำนาจการใช้ดุลพินิจเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและลดการเคลือบแคลงใจของประชาชนเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอันสูงสุดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประเด็นปัญหาที่สามปัญหาการกำหนดจำนวนเงินประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา

การกำหนดจำนวนเงินประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาผู้ต้องหา ปัจจุบันปัญหาการปล่อยตัวชั่วคราวแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไม่ได้มีเพียงแค่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ปัญหาผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีในชั้นปล่อยชั่วคราว ปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ปัญหาการขาดสถานที่ลงโทษกักขังหรือการกักขังแทนค่าปรับ ปัญหาการขาดการป้องกันสังคมในกรณีผู้ถูกคุมประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติ หรือปัญหาการพักการลงโทษเท่านั้น แต่ยังพบว่า ฎหมายฉบับนี้มีการกำหนดเงินประกันที่ใช้สำหรับการปล่อยตัวชั่วคราวนั้นเป็นอัตราเดียวกันโดยไม่ได้มีการคำนึงถึงสภาพและสถานะภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่กฎหมายใช้หลักเพียงแค่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นอาจเป็นภัยต่อสังคมเท่านั้น แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงมีความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในการให้ประกันตัว เพราะด้วยสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การที่เข้าไม่ถึงการปล่อยตัวชั่วคราว ด้วยปัญหานี้ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่องว่างของกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ศาลกำหนดหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวโดยคำนึงถึงการมีประกันที่เป็นจำนวนเงินเป็นหลัก โดยศาลจะวางหลักเกณฑ์กำหนดราคาจำนวนวงเงินประกันไว้เป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างแน่นอนและตายตัว โดยคำนวณจากความร้ายแรงของประเภทความผิด ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้ศาลเรียกเงินประกันในจำนวนเท่ากันระหว่างบุคคลที่มีฐานะกับบุคคลที่ไม่มีฐานะ ทำให้คนมีฐานะมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่คนไม่มีฐานะก็ไม่สามารถหาหลักประกันมาวางได้ ทั้ง ๆ ที่โอกาสที่คนมีฐานะจะหลบหนีมีความเสี่ยงสูงกว่าคนไม่มีฐานะ ปัญหาดังกล่าวนี้อาจถือได้ว่าเป็นความเหลื่อมล้ำทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประเด็นปัญหาที่สี่ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของการกำหนดโทษ

ข้อจำกัดของการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา มาตรา 109 ฎหมายบัญญัติเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกิน 10 ปีขึ้นไป หากศาลพิจารณาความตามมาตรา 108 แล้วเห็นว่าสมควรให้ปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างพิจารณานั้นกรณีถูกคุมขังตามหมายศาล ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงาน

อัยการ หรือโจทก์ก่อนว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ เป็นเรื่องที่ศาลจะต้องถือปฏิบัติเฉพาะศาลชั้นนั้น ๆ ดังนั้นกฎหมายกำหนดโทษอย่างสูงไว้ว่าจะต้องเกิน 10 ปีขึ้นไป

จึงจะสามารถคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวของศาลได้นั้น จึงส่งผลกระทบต่อตัวผู้ต้องหาเพราะถือเป็นการจำกัดสิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหายที่มีอัตราโทษที่ต่ำกว่า 10 ปี ที่ไม่สามารถใช้สิทธิคัดค้านหรือร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้ จึงขัดกับรัฐธรรมนูญมาตรา 4 ประกอบกับมาตรา 27 และมาตรา 29 โดยตรงตามหลักกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีอาญา ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ

1. ปัญหาการพิจารณาคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นศาล

แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 109 จากเดิมที่บัญญัติว่า

มาตรา 109 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลจะงดการถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้”

แก้ไขเพิ่มเติมโดยให้เพิ่มวรรคสองในมาตรา 109 ดังนี้

“ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ และเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการจัดทำประวัติอาชญากรรม และข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ต้องหาหรือจำเลยร่วมกันในการพิจารณาคัดค้านในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี”

2. ปัญหาการใช้ดุลพินิจในการไม่ปล่อยตัวชั่วคราว

แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 108/1 จากเดิมที่บัญญัติว่า

มาตรา 108/1 บัญญัติว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้อันเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อ

การสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว”

แก้ไขโดยเพิ่มมาตรา 108/3 ดังนี้

“ในการวินิจฉัยคำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว ตามมาตรา 108/1 ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีตามมาตรา 109 ให้ศาลทำการพิจารณาโดยต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคน”

3. ปัญหาการกำหนดจำนวนเงินประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา

แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 110 จากเดิมที่บัญญัติว่า มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกัน และหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้ และต้องคำนึงถึงเงื่อนไขและมาตรการป้องกันต่าง ๆ ที่ได้ใช้กับผู้ถูกปล่อยชั่วคราวประกอบด้วย ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือข้อบังคับของประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี”

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 110/1 ดังนี้

“ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปีขึ้นไป ให้ศาลพิจารณาจากอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ และเหตุแห่งการกระทำความผิด”

4. ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของการกำหนดโทษ

แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 109 จากเดิมที่บัญญัติว่า มาตรา 109 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลจะงดการถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุผลไว้”

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 109 ดังนี้

“ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำ 5 ปีขึ้นไป ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควรศาลจะงดการถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุผลไว้”

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 12 กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2566.

คณะวิชาการ The Justice Group. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พร้อมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ล่าสุด พ.ศ. 2563. มาตรา 2 (2). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2563.

ธนพร จุลศรี และสุนทรี บุษิตชน. “ปัญหาความไม่เสมอภาคทางกฎหมายในการปล่อยชั่วคราวจำเลยในคดีอาญา.” วารสารปัญญาปณิธาน 5. 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563): 86.

นิพนธ์ ใจสำราญ. การปล่อยชั่วคราว: มาตรการผ่อนคลายการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างการดำเนินคดีในศาลยุติธรรมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2558.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562.

ปาลิดา มณีโชติ. “ปัญหาการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปล่อยชั่วคราวจำเลย ในชั้นพิจารณาคดีของศาล.” วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร 11. 2 (2559): 65-83.

วรัญญา โชติพงศ์. “แนวทางในการสร้างแบบประเมินความเสี่ยงในการปล่อยชั่วคราวก่อนพิจารณาคดีในกลุ่มผู้ต้องหาหรือจำเลยคดีอาชญากรรม.” สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคม, ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

สุรินทร์ มากชูจิต. “ระบบปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.